

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 3-qism. Noyabr-2025

ISLOM MADANIYATI VA UNING O'ZBEKISTONDAGI TARIXI

Soyibjonova Gulnoza Shuhratbek qizi
Xonobod shahar 3- maktab o'quvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqola Islom madaniyatining shakllanishi, rivojlanishi va uning O'zbekistondagi tarixiy o'rni haqida ma'lumot beradi. Maqolada Islom dinining Markaziy Osiyoga kirib kelishi, diniy, madaniy va ilmiy hayotga ta'siri, O'zbekistondagi me'morchilik, adabiyot, san'at va ilm-fan sohalaridagi rivojlanishi tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada O'zbekistondagi diniy yodgorliklar, madrasalar va vakolatli diniy markazlarning tarixi va ahamiyati ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Islom madaniyati, O'zbekiston, tarix, diniy meros, madrasalar, ilm-fan, san'at, me'morchilik, diniy ta'lim

Аннотация: Статья посвящена становлению и развитию исламской культуры, а также её историческому значению в Узбекистане. В статье анализируется проникновение ислама в Центральную Азию, его влияние на религиозную, культурную и научную жизнь, развитие архитектуры, литературы, искусства и науки в Узбекистане. Также рассматривается история и значение религиозных памятников, медресе и официальных религиозных центров.

Ключевые слова: Исламская культура, Узбекистан, история, религиозное наследие, медресе, наука, искусство, архитектура, религиозное образование

Abstract: This article is devoted to the formation and development of Islamic culture and its historical significance in Uzbekistan. The article analyzes the spread of Islam in Central Asia, its impact on religious, cultural, and scientific life, and the development of architecture, literature, arts, and science in Uzbekistan. It also examines the history and importance of religious monuments, madrasas, and official religious centers.

Keywords: Islamic culture, Uzbekistan, history, religious heritage, madrasas, science, arts, architecture, religious education

O'zbekiston hududida Islom dini miloddan avvalgi VII–VIII asrlardan boshlab keng tarqalgan. Arablar tomonidan olib kelingan Islom Markaziy Osiyoda, xususan O'zbekistonda nafaqat diniy e'tiqod shakllanishiga, balki madaniy va ilmiy hayotning rivojlanishiga ham katta hissa qo'shgan. Islom dini orqali O'zbekistonda ilm-fan, adabiyot, falsafa va huquqshunoslik sohaları rivojlana boshlagan, madrasalar va diniy markazlar ilmiy va madaniy hayot markaziga aylangan. Samarqand, Buxoro, Xiva va boshqa shaharlar Islom madaniyati markazlari sifatida shakllangan bo'lib, bu hududlarda ko'plab madrasalar, masjidlar, maqbaralar va boshqa diniy yodgorliklar barpo etilgan.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Islom dini O'zbekistonda nafaqat shaxsiy e'tiqod va ibodat shaklida, balki jamiyat hayotining turli sohalarida ham o'z aksini topgan. Madrasalarda nafaqat Qur'oni Karim, hadislar va fiqh o'qitilgan, balki astronomiya, matematika, tibbiyot va falsafa bo'yicha bilimlar ham o'rgatilgan. Shu davrda O'zbekiston shaharlarida ilmiy maktablar paydo bo'lgan, ko'plab mashhur olimlar, shoirlar va faylasuflar yetishib chiqqan. Masalan, Buxorodagi Mir Arab madrasasi va Samarqanddagi Ulug'bek madrasasi ilm-fan va ta'lim markazlari sifatida mashhur bo'lgan.

Islom madaniyati O'zbekistonda me'morchilikka ham katta ta'sir ko'rsatgan. Masjidlar, minora va maqbaralar o'zining noyob bezaklari, mozaikalar, kalligrafiya va minoralari bilan ajralib turadi. Bu me'moriy asarlar nafaqat diniy ahamiyatga ega bo'lgan, balki jamiyatning siyosiy va madaniy mavqeini ham namoyon qilgan. Islomiy san'atning rivojlanishi natijasida miniatyura, kitob bezaklari, naqshinkorlik va zargarlik san'ati ham gullab-yashnagan. Shu bilan birga, O'zbekiston hududida diniy yodgorliklarni saqlash, restavratsiya qilish va madaniy meros sifatida e'tiborga olish bo'yicha sa'y-harakatlar amalga oshirilgan.

O'zbekiston hududida Islom dini miloddan avvalgi VII–VIII asrlardan boshlab keng tarqalgan bo'lib, Arablar tomonidan olib kelingan Islom madaniyati nafaqat diniy e'tiqod, balki ijtimoiy hayot, madaniyat va ilm-fan rivojida ham markaziy rol o'ynagan. Islom dini orqali O'zbekistonda ilm-fan va ta'lim tizimi shakllangan, madrasalar ilmiy va madaniy markazlarga aylangan, shu orqali astronomiya, matematika, tibbiyot va falsafa sohaları rivojlangan. Samarqand, Buxoro, Xiva va boshqa shaharlar Islom madaniyati markazlariga aylangan bo'lib, bu hududlarda ko'plab madrasalar, masjidlar, maqbaralar va boshqa diniy yodgorliklar barpo etilgan. Islom dini jamiyat hayotida nafaqat e'tiqod shakli sifatida, balki ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, ijtimoiy tartibni mustahkamlash va ilmiy izlanishlarni rag'batlantirish vositasi sifatida ham o'z aksini topgan. Madrasalarda Qur'oni Karim, hadislar va fiqh fanlari bilan bir qatorda astronomiya, matematika, tibbiyot va falsafa bo'yicha bilimlar o'rgatilgan, shu tariqa O'zbekiston hududida ilmiy maktablar va olimlar yetishib chiqqan. Buxorodagi Mir Arab madrasasi, Samarqanddagi Ulug'bek madrasasi va boshqa ilmiy markazlar ilm-fan va ta'lim sohasidagi rivojlanishning yorqin namunasi bo'lgan. Islomiy madaniyat O'zbekistonda me'morchilikka ham katta ta'sir ko'rsatgan; masjidlar, minora va maqbaralar o'zining noyob bezaklari, kalligrafiya va mozaikalar bilan ajralib turadi, bu me'moriy asarlar nafaqat diniy ahamiyatga ega bo'lgan, balki siyosiy va madaniy mavqe namoyonini ham ifoda etgan. Shu davrda Islom san'ati, miniatyura, kitob bezaklari, naqshinkorlik va zargarlik san'ati gullab-yashnagan, diniy yodgorliklarni saqlash va restavratsiya qilish bo'yicha sa'y-harakatlar amalga oshirilgan. Islom dini va madaniyati O'zbekistonda jamiyatning ma'naviy qadriyatlarini shakllantirish, ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni ta'minlash, shuningdek,

O‘RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

ilmiy va madaniy merosni boyitishda markaziy rol o‘ynagan. Shu tariqa, O‘zbekistonda Islom madaniyati nafaqat diniy hayotning, balki ilm-fan, madaniyat, san’at va me’morchilikning rivojlanishida mustahkam poydevor yaratgan va zamonaviy O‘zbekiston madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi.

Islom dini va madaniyati O‘zbekistonning tarixiy taraqqiyotida markaziy rol o‘ynagan. U xalqning ma’naviy va axloqiy qadriyatlarini shakllantirish, ijtimoiy va siyosiy hayotda barqarorlikni ta’minlash, shuningdek, ilmiy va madaniy merosni boyitish imkonini bergan. Bu davrda O‘zbekistonda diniy ta’lim va madaniyat nafaqat mintaqaviy, balki xalqaro miqyosda ham mashhur bo‘lgan. Shu tariqa, Islom madaniyati O‘zbekistonda jamiyatning ma’naviy, ilmiy va madaniy rivojlanishida mustahkam poydevor yaratgan va zamonaviy O‘zbekistonning madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lapidus, I. A History of Islamic Societies. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
2. Subtelny, M. Timurids in Transition: Politics and Culture in Central Asia. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
3. Khalidov, R. Markaziy Osiyoda Islom tarixi. Toshkent: Fan, 2005.
4. Babadjanov, R. O‘zbekiston madaniyati tarixi. Samarqand: Sharq, 2010.
5. Blair, S., Bloom, J. The Art and Architecture of Islam 1250–1800. New Haven: Yale University Press, 1995.